

PAUL LENGRAND: INTRODUCTION À L'ÉDUCATION PERMANENTE

Bevezetés a permanens neveléshez

Párizs, 1970. UNESCO. 92 oldal

A Nemzetközi Nevelési Év kiadványai sorában jelent meg Paul LENGRAND e munkája. A szerző, 1948 óta az UNESCO titkárságának tagja, a felnőttnevelés kérdéseinek ismert elméleti és gyakorlati szakértője, tudományos kutatója.

A viszonylag kis terjedelmű — de gondolatokban, megoldandó problémákban annál gazdagabb — munka megjelenését az UNESCO pedagógiai kiadványai sorában az tette különösen időszerűvé, hogy a Nemzetközi Nevelési Évnek az UNESCO által megvitatásra, kidolgozásra javasolt tizenkét legfontosabb témája között ott szerepelt — mint napjaink egyik legidőszerűbb problémája — a permanens nevelés kérdése is.

A munka szerzője — mint ezt a bevezető jelzi — csupán arra vállalkozik, hogy ez igen jelentős problémakör összetevőit vizsgálja s megjelölje az ezekből adódó szervezeti, tartalmi-kutatási feladatokat.

A magyar olvasó számára az első probléma már a munka francia és angol nyelvű kiadása címének egybevetéséből adódik: *Introduction à l'éducation permanente* — illetve — *An Introduction to Lifelong Education* — tehát szó szerint: bevezetés az élethossziglani nevelésbe.

Anélkül, hogy itt és most bármelyik elnevezés mellett állást foglalnánk, az ugyanazt kifejező két különböző megjelölés (permanens nevelés — élethossziglani nevelés) mégiscsak el kell, hogy gondolkodtasson bennünket, e neveléstudományunkban, de közgondolkodásunkban is egyre nagyobb helyet követelő fogalom magyar elnevezését illetően is. A fenti két elnevezésen kívül bizonyára lehet találni olyan harmadikat, negyediket, ötödiket is, amely magyarul és közérthetően fejezi ki a fenti címekben jelzett folyamatot (és talán ez sem utolsó szempont: a szaknyelvet is megszabadítja „a szűkebb és tágabb értelemben vett nevelés” nem egyszer átláthatatlan bonyodalmakat okozó, „kötelező használatától is).

LENGRAND könyve azonban nemcsak a fogalom pontos magyar megfelelőjének keresését teszi feladatunkká, hanem tartalmának pontosítására is felhívja a figyelmet. Pedagógiai köztudatunkban ugyanis — általában és egyoldalúan — a „permanens nevelés” fogalma a tudományos-technikai forradalom, „a gyorsuló idő”, „a tananyag-feleződés” támasztotta követelményként szerepel. LENGRAND azonban azokat a társadalmi tényezőket elemzi elsősorban — közéjük sorolva a már bekövetkezett vagy napirenden levő társadalmi változásokat —, amelyek egy emberélet során végbemennek vagy végbemehetnek és amelyek az alapoktól kezdve megkövetelik egy olyan oktatási-nevelési rendszer kialakítását, amely lehetővé teszi az ember beilleszkedését a társadalmi haladás, valamint a tudományos-technikai fejlődés hatására változó világba.

(A történet napjaink e kétségkívül egyik legidőszerűbb, legkorszerűbb pedagógiai, társadalmi problémájának elemzése kapcsán sem tud lemondani a múlttal való összevetésről: annak megemlégetéséről, hogy már a polgári forradalmak hajnalán, az újkori tudományos fejlődés első nekilendülésének századában megalkotja COMENIUS a „pampaedia” — a születéstől a halálig tartó mindenre és mindenkire kiterjedő nevelés — fogalmát s nálunk Sárospatakon veti először papírra 1652-ben *Pampaedia* című munkáját, amely azután szervesen illeszkedik az életművét megkoronázó Egyetemes Tanácskozásba.)

Visszatérve azonban LENGRAND munkájára, ha csak az általa felvetett legfontosabb problémákat kívánnánk felsorolni, oldalakat tölthetnénk meg azokkal a gondolatokkal, amelyekkel mélysegesen egyetértünk még akkor is, ha akadnak olyanok is, amelyekkel vitatkoznunk kellene.

Ezekkel a sorokkal azonban csak az volt a célunk, hogy felhívjuk a figyelmet egy olyan írásra, amely megérdemelné, hogy teljes egészében magyar fordításban olvashassák a szakemberek és a pedagógia, a nevelés kérdéseiről érdeklődők.

Bár Paul LENGRAND a felnőttnevelés szakértője, mégis óva int attól, hogy a „permanens” nevelés kérdését bárhol is toldalék-problémaként kezeljék: az alapoktól kívánja a szerinte világszerte arisztokratikus hagyományoktól terhes, elavult oktatási rendszerek újjáalakítását, élettelivé tételét; a pedagógusképzés olyan reformját igényli, amely képessé teszi a pedagógust új

funkciójának az ellátására, amely bizonyos technikai eszközök okozta könnyítések révén lehetővé, sőt szükségessé teszi a pedagógus *nevelői* feladatának hangsúlyozását, megerősítését, kiterjesztését.

A „permanens nevelés” azonban LENGRAND értelmezése szerint nemcsak vertikális — az ember egész életét hosszantian átfogó — folyamat, hanem horizontális is. Ez pedig alaposan kimunkált, átgondolt és előre eltervezett nevelői feladatot ró a társadalom szinte minden tagjára.

E néhány kiragadott gondolat is talán érzékelteti a munka jelentőségét és méltó helyét a Nemzetközi Nevelésügyi Év kiadványai sorában.

FÖLDES ÉVA

BALLÉR ENDRE: ELMÉLET ÉS GYAKORLAT EGYSÉGE NAGY LÁSZLÓ MUNKÁSSÁGÁBAN

*Budapest, 1970. Tankönyvkiadó. 168 oldal. Pedagógiai Közlemények.
Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékének kiadványai*

Jól eső érzés a „*Didaktika*” megjelenésének ötvenedik évfordulóján egy olyan munkát üdvözölni és méltatni, amely NAGY LÁSZLÓ életművét állítja elénk, mégpedig nem muzeális értéként, hanem ma is aktuális tanúságaival. Tudjuk, nem BALLÉR ENDRE az első e téren és nem ő az egyetlen. Teljesítményére mégis fel kell figyelniünk, egyrészt mert objektíve indokolt a téma újolagos megkísértése, másrészt mert a teljesítmény magában véve is elismerésre méltó.

Ki gondolná — aki kevésbé járatos pedagógiai elmélettörténetünk zezugos útjain —, hogy nálunk az „életkori pedagógia” eszméje már fél évszázaddal ezelőtt megfogamzott, s mi több, értékes gyümölcsöket termett? (Ez ma is, akkor is nyugodtan elmondható, ha figyelembe vesszük, hogy a mai didaktika fejlődési tendenciái között jelen van a tudomány és a tantárgy közötti távolság csökkentésének tendenciája is, az a tendencia, amely az életkori különbségekből adódó problémákat „fordítási feladatnak” tekinti.) Ki gondolná, hogy a hazai „gyermektanulmány” történelmileg első ízben, ha rövid időre is, a történelmi-társadalmi progresszió emeltyűjén vált jelentős hatótényezővé? A gyermektanulmányi mozgalom és az 1918/1919-es forradalom belső találkozása nem véletlen, hanem szükségszerű jelenség volt. Az ember felszabadítása és a gyermek felszabadítása ugyanaz az eszme; az egyiket ugyanúgy el lehet torzítani, mint a másikat, ha rosszul értelmezzük, ha rosszul sáfarkodunk vele.

NAGY LÁSZLÓ esetében olyan kutató tudósról van szó, aki művelődéspolitikai reformer is volt és megfordítva, mint művelődéspolitikus is a tudós felelősségével fogalmazott meg jelentős felismeréseket. Elmélet és gyakorlat egysége igen találó gondolat az életmű egészének felfejtésére; irányzatos, célzatos gondolat, de az irányzatosság, a célzatosság itt egybeesik a tények belső értelmével.

Ahogy BALLÉR ENDRE érti: itt elmélet és gyakorlat összefüggésének van külső, középső és belső köre, van intímabb, merőben tanuláslélektani, didaktikai jelentéstartalma és van azon túl szélesebb, társadalompolitikai összefüggése is. Ugyanaz a NAGY LÁSZLÓ, aki pályája kezdetén a tanítóképzés — és azzal kapcsolatban az oktatásügy — demokratikus reformjéért harcolt, hogy később a haladó művelődéspolitikai hagyományok (EÖTVÖS, KOSSUTH, SCHVÁRCZ GYULA) élesztője, a II. országos egyetemes tanügyi kongresszus szervezője, majd 1919-ben a Tanácsköztársaság tanügyi népbiztosságának munkatársa, 1921/24-ben a nyolcosztályos általános iskola szószólója legyen, ugyanaz a NAGY LÁSZLÓ a kutató tudós elmélyedő hajlamával veti bele magát a gyermek érdeklődésének lélektanába, a gyermekrajzok, gyermeki alkotások elemzésének világába, az „életkori sajátosságok” és az egyéni különbségek (a differenciál-pszichológia) problematikájába. Nem két énje van, hanem egy, de ezzel az egyetlen énjével példaadó módon kapcsol össze elméletet és gyakorlatot és anélkül, hogy személyében, a szó közvetlen, politikai értelmében, forradalmár lenne, forradalmi fordulatot hajt végre a pedagógiában — csak nem vették észre. Ha észre vették, annál rosszabb volt.

Munkásságának ismerete nincs arányban az életmű ma is aktuális jelentőségével. A szerző által is említett, FÓNAY TIBOR által végzett 1957-i felmérésben közel száz megkérdezett (tiz évnél kevesebb gyakorlattal rendelkező) fiatal pedagógus közül senki sem hallott NAGY LÁSZLÓ-ról vagy KEMÉNY GÁBOR-ról (32. o.). Ez még akkor is riasztó, ha okait többé-kevésbé megértjük, akkor is, ha nem tekintjük „országos mintának”, s végül akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy ez a felmérés időben már elég távol van tőlünk. A helyzet e téren azóta nyilván sokat javult. Sokat, de bizonyára nem eleget. Ezért is mondottuk indokoltnak a téma újolagos megkísértését.